

Издава својом четвртком
на двијекоп табаку.

Стаје за Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину :

годишње . . . 4 еор.
на по године . . . 2 п
на четврт године 1 п
за Србију и све друго земље
годишње . . . 15 еранака
на по године 8 п
на три мјесеца 4 п
у плату.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплате из Црне Го-
ре и сва писма шаљу се
самом уреднику.

Претплата из Србије у-
пућује се Велимиру Вазо-
жићу у Биоград, а из дру-
гајех крајева под адресом
Р. Рамадановић Салга-
(за „Црногорку“).

Претплату примљују сви
плати књижари и кне-
варске експедиције. Не-
офанкирана писма не при-
мљују се.

БРОЈ 4.

Четиње, 31. Јануара 1885.

ГОДИНА II.

ЈЕДНОЈ ЦРНОГОРКИ.

Кунем ти се главом мојом
И вијеком свога жића, —
И тако ми ериско славе,
И поштења Обилаћа;

Кунем ти се мишицама
Црногорских соколова,
Кунем натљом рода мога
Од Косова — од вјекова;

И тако ми сваке муко,
Што је Србин претрпнио, —
И тако ми Бог помога,
Ђо га игда помогао;

Кунем ти се лебом својим,
Који овђе вјерно ијем,
И тако ми божје крви,
У причешћу коју пијем;

Кунем ти се ериском црвом,
Православном вјером мојом,
И именов и значајем
И слободом златном својом; —

И тако ми свију монти,
И тако ми свеца,
И тако ми неба, земље,
Суица, звјезда и мјесеца; —

Кунем ти се првом сузом,
То из ока чојку надо
Кунем задњим уточиштем
Златоткано лице надо;

Љубави ми оно чисто
Сриско мајке Југовића,
И туге ми илено горке
За својојех десет тића;

Оружја ми свејетлога,
Та ми оно не рђало, —
И срамотну погибију
У помази не зададо; —

И тако ми оца мога
И тако ми мајко мило,
И тако ме не презреле
Посестрино ериско мило; —

Ја те љубим!.. Ох! љубав је
Без љубави туга вели:
Пунан свијет тамних жезла
Без признања и милости;

Чаши меда у океан
Очајања и жалости!

А за тебе није свијет
Онај прости хладних груди;
За тебе су живе душе,

Пуна срца, — добри људи.

Ох! љуби ме!.. Моје прси
Проетране су и велике,
Љепото ћу у њих сабраћ
Васпоно спсколик;

Пробудићу успавано
Жезло, наде, осјећаје,
Узмијет се на висину
Откље жарко сунце сјаје;

На ћу тада пјесме нити
Славопојске спскојако, —
Пјесмама те извијати
Над свијетом под облаке.

Сакупићу потњо спарне,
Посидлати звјезде сјајне,
Урапити златне зраке
Воселице зоро бајне;

Дуку ћу ти се неба свућа,
У дуку те сву обући;
Сушцем ћу те обрадити,
Мјесецем те оцасати;
Славићу те као Бога —
Ка' идола свога.

Ох! љуби ме, Црногорко!
Ја ћу теби вјенац свити,
Који хо ти бесмртношћу
Дипну главу окитити.

Твоја слава орић се
По дубрава и лугова;
Вена јека биће јача
Од вјетрова и влавна;

Сваки хоће поштговати
И заштити унијека
Срећи, чести, задовољству,
Што бош наћи код месека.

А ја ћу ти добар бити:
Бићу мрпан као јање,
Бићу хитар као лане,
Бићу радан као мрави, —
Бићу вјеран и постојан
У штовању и љубави.

За тебе ћу милост просит
Свакој цркви и светњи;
Залогат ћу предајати
На дјелат спротити; —

И молићу вишњег Бога
Да те држи једру, чилу,
Да ти свако добро даде
На мојему крилу.

Љуби мене, Црногорко!
 Бићу честит на дивану,
 Бићу јунак на мегдану;
 Тимарићу врана коња,
 А оружје свијетлито:
 Кад затруби бојна труба
 На поклич ћу први бити.
 Борићу се као тигар:
 Јуришаћу на златворе;
 За слободу Црне Горе

Не ћу жалит своје крви:
 Ђе најжешћа мука буде
 Свуда ћу ти бити први.
 Срамоте ти доијет не ћу;
 А кад би то могло бити,
 Тад ћу прије уморити
 Заљубљено срце моје, —
 Све рад тебе, Црногорко,
 И љубави твоје!

Ф. Ј. Ковачевић.

Два екстрема.

Привовијетка М. Сераја. Превод с талијанскога.

Ствар се овако догодила. Цезар Дијас при-
 сипо је из Торина у Рим у мјесецу Декембру.
 Прије њега бијаху дошли неки ловачки пси,
 његови енглески коњи и нека лаја, *Софетлана*,
 која се живо клизала по бистрој и бурној води
 ријеке По, а сада се мораше трома ваљати пре-
 ко Тибра. Цезар Дијас жарко је пољубо у
 оба образа своју тетку, војвођкињу од Генца-
 на; одео у једном партеру палате Рециано на
 тргу Ронданини, те му бијаше тетка спремна,
 затим, при ручку, говорили су о овој женидби.
 Војвођкиња од Генциана хоћеше на сваки начин
 да се срипи; Клара Алтан бијаше већ удови-
 ца отрагу пет година, а бројале их је све два-
 десет и седам; Цезар Дијас бијаше прошао
 трећи крст. Оба двоје су били своји војвођкињи;
 ствар је дакле готова — не треба него рјеш-
 исустити.

— Каква је? — упитаће Цезар откидају-
 ћи особитом тачношћу једну кришку розбифа.

— Особито драга: плавијех коса, лијепога
 носа.

— А значаја?

— Врло добра.

Цезар заложу двије три кришчице кртоле,
 затим надиже своју достојанствену и разумну
 главу, па ће неком тошћу:

— А што то значи да је госпођа Клара
 жена и одвише малог узраста а значаја сасвим
 разметнута?

Да, војвођкиња то признаваше, Клара је
 била ократашна, мало разметнута: али рашта
 да се човјек жени с високом женом? Хрђаво
 додикује у неку малу дворину, на неком ма-
 лом дивану, висока жена: високе су жене за
 параду, да их човјек показује народу у кочи-
 јама, на кољу, на игранкама. Мале су жене за
 пријатељство, за љубав. Разметнута? А ко се
 не размеће у младости? Која се жена не
 размеће када је драга, удовина, без
 ђеце, и кад има неколико сместењака који се у
 њу заблепу као телад у шарена врата? Па зар
 није лијсна ствар и разметати се нешто мало?

Ваљда, Цезар Дијас, онако стасит, с онијем
 здрављем од челика и с оном добром вољом, љу-
 би маликоничне жене? Ваљда њен братанчић
 чита Фејетове романе? И зар удадба — а дру-
 га је удадба са свим озбиљна ствар — не ли-
 јечи жену од многих слабости?

— Да, али пада у друге, татко моја. У
 осталом највеће је питање хоћу ли јој се до-
 панути.

— Донанућеш јој се, допанут.

Али је ствар била сасвијем другачија. Онај
 лијепи и јаки Цезар Дијас, густом брадом, онај
 неуморни ловник, онај весели горштак, који се
 највећом вољом примао сваког племенитог вјек-
 бача свога тијела, чувајући увијек госпоцки израз
 и поглед, ни најмање се не допаде госпођи Клари
 Алтан. Већ и прије његова доласка њу су на-
 говарали да се приволи овој удадби, а она се
 вретвараше и кријаше да јој је досадно, не оти-
 јући уништи криво војвођкињи. За тим, кад Це-
 зар Дијас ступи у дворану, ће се госпођа Кла-
 ра разговарати као обично са неколико мом-
 чадије, њој се учини да је Цезар преписок,
 прејак, несоразмјеран маломе салону, диванчићи-
 ма, столовима и асталима.

— Да с њим изађем, свака би се смијао —
 промисли одмах госпођа Клара.

Цезар Дијас осим тога поклони јој се, али
 је не пољуби у руку. Госпођа Клара бијаше
 томе привикула, да јој се сваки руке маша,
 јер се тијем изјављиваше њојзи љубав ако ће
 бити и мала.

— Овај Пјемонтез не зна ништа — била
 је друга мисао госпође Кларе.

И тако, готово у свакојој ствари, госпођа
 Клара Алтан и Цезар Дијас бијаху два екстре-
 ма: а не бијаше то нијачија криваца, јер госпо-
 ља Клара из обзира на војвођкињу од Генциана
 цињаше Цезару свакоју услугу и показиваше
 се врло љубазна према њему; Дијас омет с
 друге стране понаваше се према госпођи Кла-
 ри онако како баш и пристоји којему драго
 капитлијеру. Ма се не могаху никако сложити и
 ако се гледаху често, барем два три пута дне-
 но: ваљда и с тога што госпођа Клара није
 била никада сама, него сада са пријатељицом,

седа са шваљем, седа с оних сметењацима, који је забављаху и који јој чињаху да се који пут од смијеха за трбух хвата. Сваки пут госпоња Клара, не имајући ни јединога часа слободна, узвикиваше :

— О како су ми досадни, како су ми досадни ! Не могу више.

— Могли би сте их се лако куртулисати — примјети Цезар Дијас.

— Али како ? сто пута сам кушала, па је немогуће.

— Ја што се мене тиче кад би ми неко досађивао лако бих га с врата скинуо — настављаше Цезар Дијас његовом непобитном логиком.

— Ви . . . паравпо . . . — везаше она љубезно.

А у ствари госпоња Клара не могаше живјети без оних несретника; чињаше јој се свакоји час годином кад не бијаху код ње. Она врло добро осјећаше да онај челични Цезар Дијас презираше оне богаље и наказе ускупх прси, и она замијераше овоме презрѣњу које он не показиваше али га она сама читаше из тихих његових подмијеха од сажаљења.

— Али шта мисли овај Цезар Дијас ? — говораше сама собом — је ли он ваљда утрљив себи у главу да се тим људке савршености састоји у потпуном развиту? Јесени сваке новјерка ?

Њихове навике и ако живљаху у истоме свијету бијаху са свим различите. Госпоња Клара Алтао имаше неку нервозну грчевитост у крви ; у три сата играше lawn tennis, у четири бијаше на селу Пачили, у пет и по код неке пријатељице, на крају шест примаше код себе најтјесније познанике и пријатеље, у осам обједиваше, у девет и по бијаше опет на шетњи идући једног те истог сата на три мјеста : у новоризите, на конверзацију и на игранку. Кроз

по сата се показиваше поздрављајући хитно хитно, говорели брзо, брзо захваљујући се на поштиве да игра, говорели да мора отићи ља јер ју чека Мара Асерђио, пуштајући се на пошљетку да одигра још један валцер, затим ишчезаваше као метеор да се показаше на друго мјесто занесена оном силам дивљења и настојећи да још више људима мозак поније. Цезар Дијас пак пролазаше мирно сваку вечер на једном мјесту разговарајући се, пушећи и збивајући шаду са симпатичним особама : или на игранки ће остајаше од једанајест до двије играјући доста, вечеравајући са пријатељима увијек без какве патегае — затим узимаше мирно своју шубу и одлазаше кући да спава. Кад госпоња Клара одлучи већ да отиде рећи ће му :

— Дођите Дијас : ваља да вас отгнем.

У кочијама се она мало поваше због умора : он је смијераше :

— Јесте ли уморни ? — зашита љубазно.

— Јесам мало.

— Рашта не одлазите кући ?

— Јер морам поћи до Колона : обџала сам.

— Разбољешете се.

— Небу; осим тога досадно је у поноћи пошчавати. А ви пећете ?

— Отпратићу вас до врати па се враћам кући.

Сретни ви ? А шта ћете сјутра радити ?

— Прошетати се мало на коњу ; овуда је врло пријатно у јутру на коњу јахати.

— Доћи ћу и ја, доћићу и ја ! У која доба ?

— У осам сати бити ћу на сеаду.

— У осам ? За љубав бојју то је немогуће : ја се не дижем никад прије подна. Како можете устати тако рано и брзо.

(Поставиће се).

КАД БИ БИЛА МРТВА.

Кад би била, моја дуно, мртва,
И љубави пламне дуно жртва,
Плакао би . . . док би сузај рјека
У Вишњег испросила лека. —
Но кад Њога дат га неби хтио
Тугом мојом сузо би следно:
Из леда би алтар начинио,
На алтару тебе поставио,
Тебе дуно — твоје мртво тјело
Па би т' овда служио снјело :
Кадно би мог пољубца паром !
Гријао те мога грца жаром !

Широмо те водом мојих суза !
Пјевала ти поганицу муза !
А када би лед остао ледом,
Онда би га уст'ма и погледом
Растромо у пару створио.
Паром би те на небу пренио,
А пред трном Свемогућег творца
Смјерном молбом млада Црногора
Да т' оживи — омет' да ће створи
Иа' да мене ка' тебе умори ! . . .

Ј. Поповић Липовач.

Сократ.

Његов живот, карактер и наука.

Писме Филија Ј. Ковачевић.

(Наставак. *)

У развијању наше расправе изнијесмо на сриједу готово сию погаде Сократове на свијет, друштво и религију. Анализујући његове доктрине ми смо се увјерили да је Сократ био почетником многих појмова који ми дандасе своју важност нијесу изгубили. Особита му слава иде у томе, што је, мање више, он први засновао јавни морал — ону чисту, процијеђену етичну филозофију, на којој се базира и душевни и телесни живот човјечанства. Људска су се срца ражарила његовим учитељовањем — и сваки је тежио правој срећи, сваки је настајао да се угодби оној човјечанској мајци, којој су из утробе сви људи челом на земљу нанули. Човјек је дошао до увјерења, да само оно бива што је чему подобно, па за то се и натезао из петицих жила да истинско негину пронађе, да на путу поштебнога рада, значаја и владања — стече своју срећу и блаженство.

А није ли ово вјера, која људе чакне и поштење и данас у животу руководи, која народ усавршава и се Богом узношаје?

При сваком разговору, у свакоме проповједану, поносио се Сократ неким генијем, демоном, за кога је казивао да је увијек с њим, и да га ваља од зла одвраћати.

Ко је био, што ли је био тај Сократов геније о коме су научњаци разнота мњења. Неки мисле да је то Била цука Сократова вишњостица, како би била својим доктринама продро код суверенога народа; него ово као да се не слаже са тачношћу вјештакога мужа. Други опет разумију под тим генијем неку изострено чувствено од добра и зла чиницу, којој је Сократ нештито и посматрао свакој чин код људи, њихове мисли, жеље, осјећаја, наклоности и т. д. Код Кеселована и Платона види се да је тај геније Сократу све унапријед казивао, има ово тврђење у колико не може бити нештито с једне стране у толико је опет смијешно. С друге са свим тим Кеселовану и Платону нема се што за ту ствар у грих увести, јер су то добри људи из добре намјере за свога учитеља казали. Што се нас тиче ми најрађе пристајемо уз оне који веде да је Сократ занешен својим жарким моралним осјећајем и сам био увјерен е је у посрству свога генија. Шта зар један одлични муж као што је био Сократ мора у исто вријеме бити ослобођен свакоје слабости и предрасуде? — Нико није без мане осим један Бог.

Опће нам се уснут баш лијена прилика указује да пророшито коју о демонима и генијима. Тијем не ћемо овој студији винта ни прелити ни одити, а оним нашим читаоцима, који нијесу до сад о томе доста читали, учинићемо на руку да се из ближе упознају и с том страном класичне митологије.

„Theos“ значи у Омера Бог на је „theon“ и била обична ријеч за бога и за демона (daimon **). Обје ријечи обухваћале су једно те исто биће: Бога, а „theon“ и демон само су се по околностима разликовали. „Theos“ или прави грчки Бог био је самосталан у своје блажен-

ству и одаљен од људи, а демон је стојао у ближњем однопају с људима; од нега је људима долазило, добро или зло. Касније, у развијању грчке митологије, постаде нека особита врст бојких бића, која се демонима називаху. Зато и вели Хелмјод да су људи у златно доба по вољи она Зеуса (Јупитер, Перун) постади добра надземна бића или демони, чувари људи, који невидљиви обилазе сву земљу, дијеле богатства, бдију над правдом, а проголо кривцију. У сребрно доба постаде људ подземни смртни блаженци, много мали од демона из златнога доба. Ову науку о демонима ускорише особито филозофи. Откада Јелини изнијеше своје народне јунаке на Олимпу и стадоше их сматрати неким већим силама (полубоговима) отада и демони ступише у средину међу богове и јунаке. Откада има демона, богови више немају посла с људима, него демоно; они посредују између неба и земље, носе људе мољбе боговима, а доносе опет бојко заповјести с неба *): једном ријечи полагају и знање грчких демона слични су хришћанским анђелима.

Грци вјероваху да има и добрих и злих демона; зато ми и приписиваху срећу и несрећу. Добри демони чуваху не само појединце, него и читаве зборове, друштва, племена, градове и земље. У такво добро демоно бројили су Грци духове својих јунака.

Сократ и платонска школа разирише ту науку тврђењем, да свакој човјек има свога демона, који га не само чува и брани, него га и морално руководи. Одатле је и потекло оно вјеровање, да свако чељаде на породу добије и доброга и злого демона; добри тај демон води к срећи и блаженству, а зли га суопраћује у пропаст.

Члвуги, а за њима Хришћани, прозваше сво поганиске богове демонима и то злим демонима или враговима, ђаволима. За то ми данас под демоном разумијемо само ђавола или врага. Код Грка се демонологија тек касније развила, а касније су је обрађивали Македонци и Римљани, код којих генији ишту или још већу злоту аграху као наши своци, кућни патрони, или заштитници. Мјесне демоне или геније сличаху стари у облику змија, које прозирују зружене или плодове; а демоне појединих људи сличаху као младића у толи се чланом и рогом изобиља. Као год и демони били су такођер и генији добри и зли духови.

Из овога се види да Сократ није изнашао свога демона, него га узео из народне религије, а ако му је дао више моћи и достојанства, то се има приписати сили његова ображања и оној занешености за моралним осјећајима, као што се само мало прије напоменули.

А каква је био Сократ?

Има једна мисао која је стара толико колико и свијет: највеће дунесне врлине и способности често пута се налазе у лошем физичном саставу или физиономичном облику. Такви је био и Сократ. Ократан чово, погубљен, непријатна ашца; удови су му били несоразмјерни осталоме животу: очи мале и жмуркасте. До душе неки од наших десет аутора кажу, да је Сократ при свакоме проповједану или учењу, занешен истином и правдом, такви израз своје личу, оку и погледу давао, да је човјек могао у њима посматрати црте ријесте депоте. Они осим тога тврде да се Сократ могао и међу лијене људ бројати. Ми се занета потпуно слажемо да лијене, узвишене мисли и осјећаји могу дати лијени и достојанствени израз и ишче грубоме лицу, али да

*) Види број „Црногорке“ од пр. год.

** Све грчке ријечи, које су се задржале у живни језицима, изговарају се по новом грчком правопису: daimon демон; anaima — анима (6-а прва) и т. д.

*) Платон.

Сократ на себе није ништа лијепога имао осим душе в срца својега, то је са свим непобитно, то се из самих његових ријечи доказује: „треба ваљску гробу и несразијерност да поцунимо са унутрашњим врлинама, ако желимо бити савршени људи.“

Него нама је мало овђе до тога какнога је лица био Сократ; ми прелазимо на са свим другу лепоту, која је много већа и од етаса и од узроста, и од ока и од погледа.

Мислимо на карактер Сократов.

Све оно што смо до сада о Сократу казали, представља нам га као човјека радичну, који има и воље и постојанства у томе. На збила је јесу воља, рад и постојанство једини услови, који људима праве. Сократ, који је толико о људским дужностима говорио, знао је он у њима у свакомо погледу дошвадан бити и као домаћин кућни и као члан друштва и као патриота. Кад је требало уздржати мир и поредак у његовоме дому Сократ је био тако стрпљив да је у ријеч прешло три и као Сократ Ксантију; Кад би бојне трубе на обрану отаџбину затрубиле Сократ је увек у прве редове стојао; а кад је види поквареност и труде грчкога друштва он је ступио неустрашиво на сриједу да лучем просјте отвори заслужене очи јелинскога народа. Срећа човјечанскога рода би-

ла је једна мука и наука Сократова. Ту је науку он развио до највећег врхунца на који се човјек могао у оно вријеме попети; а муку око ње овјенчао је вријемем бесмртности којим су окружени, на срамоту човјечанства, сви аностаји истине.

Смрт Сократова којом ћемо завршити нашу праву пружа нам жалосни, или јасни доказ да ништа није теже и незахвалније у животу, него ступити на ериједу као спаситељ људи о народа. Друштво је састављено од далеко претекнијег броја епитетара и пиктова него ли их у њему има честитијех лица и образа, на каогод што и организацији створови избачују из себе све оно што им није потребно за егзистенцу, тако исто и она претекнија поквареност у социјалноме животу настаје из потнијех жила да се курталине свега онога што јој смета да развија своју ништаву дјелатност. То је на жалост и закон и истина откад је свијета и вијека и ми би морали у очажње панути са људске незахвалности да нас не гтеше они стихови мигроноеног еписког јивеника:

„Ко довијек хоће да живије
Мученик је овога свијета.“

Па даље:

„Баго томе ко довијек живи
Имао се рашта и родити!“

(Свршиће се)

СУЈЕТА.

(По Суморокову).

Сујетан бит ћеш
Човјече мек.
Заборавиш ли
Кратки свој вјек!
Врјеме проходи
Брз му је лет
Човјека вара
И вара свјет!
Срећа, забава,
Сјај круно — дан,
Раскош и слава

Све је то сан! —
Врјеме пролази
С часа на час
И живот гаси
И чујеш глас:
„Смрти буд“ ниже
Негод! се ти
Смрти си блие...
Мрјет ћемо сви!“

Полегар.

Нечисто мјесто.

Прича из малоруског живота.

Од Н. В. Гогола.

(Свршићак)

Тада ти мој ћед, изувши чизмо и замотавши их у фанузет, да се не искриве од кише, даде се у трчање, као најбољи тај гоноцки хат. Уљеже у козибу савршено мовар, покрије се кожом и стаде пошто гуњати кроз зубе и частити ђавола таквијем ријечима, које ја од мог рођења ни чуо нијесам. Признајем, да би ја, кад би то чуо дању, по свој прилици, поирисило као рак.

Кад се ја сјутрадан пробудим, погледам, кад мој ћед већ одавно на поглама, иде до бостану, и гао да ништа није се догодило, покрива луноух дивје. За ручком се онет старац разговорио, те поче плашити мањег брата, да ће га он дати за кокошке мјесто лубенице; а послјед обједо он сам сврну е гранчице инеак и стаде свирати; а нама даде да се за-

бављамо дњом, која се бјеше савила у три прегибла, као-год змија, — коју је он звао Туреком. Сад ја таквијех дивја није и не виђу: истина, он је сјемо однекад из далека набањно.

Пред сами мрак, већ вечеравиши, ћед пође са моти ом, да копа нову лију за позне типке. Паласе покрај оног нечистог мјеста и не отрпље, да не прохрмља кроз зубе: „проклето мјесто!“ Уљегну у ерелину, гди му се никако не дадијаше, ко што треба, одирати омадице, на ће ти тек онако од срца дунути по истом мјесту мотком. Гле — око њега онет оно исто поле: е једне стране види се голубњак, а е друге гумно. „Добро, бар, што сам се сјетио понитети са собом мотку. Емо и путање! Емо и гроба! а ено и гране, штоно сам је лавало на исти гроб!“ Емо, ено и свијетина ће свијетлаца! Само да се како не пренарим!“

Полегар, полагано ће ти потрчати, подигнувши мотку у вис, као да би шлео е њоме частити прасца, који би се уедно увући у бостан, и стаде пред-

гробом. Свијећа се утули; па гробу бјеше камен, који је зарасео у траву. „Трeba овјак камен подићи!“ помисли Ђед и стаде га окопавати: са свију страна. Повелик је проклети камен! Али омет, упријевши јак погама у земљу, свјага га са гроба. Камен се закотрља. „Хууу!“ стаде се разицјегати по доли. „Нек те тамо ђаво носи! сад ће живље носео теби.“

На томе се Ђед заустави, извади ропчић, пасу на даан бурмута и већ се спремаше да тијем почасте нос, кад наједанпут над његовом главом: „Чх!“ кихну нешто тако, да су се оближња дрвета потресала, и Ђед по лицу нешто засуло. „Бар да се окрепеш на страну, кад онеш да кихаш!“ рећи ће Ђед, тарући очи. Погледа око себе — никог нема. „Не, не воли, као што се види ђаво бурмута!“ настави, остављајући ропчић за назуху и узевши наново мотилу. „Е баш је дуаа, а таквог бурмута ни његов Ђед, ни његов отац није био сретан ширкати!“ Стадо да копа — земља мека, мотилка сама тоне; оно на — нешто звекну. Избацивши земљу, виђе он котао.

„А, голубе мој, ево је си ти!“ повикаће Ђед, подмећући пода њ мотилу.

„А, голубе мој, ево је си ти!“ зацвркута на-кав тицији клун, кљуцуваши у котао.

Ђед се поизмаче, и нешаде му мотилка из рука.

„А, голубе мој, ево је си ти!“ заблеја бравља глава са врха дрвета.

„А, голубе мој, ево је си ти!“ замушла међед, промолвевши иза дрвета своју вљуху.

Дрхат обузе Ђеда.

„Та овђе је страшно једну ријеч изговорити!“ промула ће он више у себи.

„Та овђе је страшно ријеч изговорити!“ процвркута тицији кљуи.

„Та овђе је страшно ријеч изговорити!“ проблеја бравља глава.

„Ријеч рећи!“ зрвела међед.

„Хм!“ . . . рећи ће Ђед преиспувши се.

„Хм!“ . . . пропљуца тива.

„Хм!“ . . . проблеја ован.

„Му!“ . . . зрвела међед!

Страшно уплашен Ђер се окрепе . . . Боже мој, каква је то ноћ била! ни звијезда, ни мјесеца; око-ло провалје! Под погама стрмео без дна; пад гла-ном зависило се брдо и баш као да ће сад, сад да му шапе на главу, те да га свега смрви! и привиђа се ђеду, као да иза тог брда нека образина му на-мигује . . . у! у! нос — као ковачки мијех; поздр-ве — усни у њих ако хоћеш по цијело вједро воде; губице — о Бога ми, као дивје какве каладе, црвено се очи избуљиле горе, па још и језичицу исплазила и тек држи га! „Ваво те поино!“ рече Ђед, бацв-ши котао. „Па ти твоје благо, па нек те ђаво носи! каква је гадна образина! у! у!“ и већ пишае бје-жати, али се још обазре и стаде, видјевши, да је све било, као и прије. „Ово само илани нечистији!“

Првио омет ово котао — не, ни маћи, тежак! Шта да се ради? Вавда га не ће ту оставити! Те напрегнувши сву своју силну, шена га он објема рукама: „Де, једанак, једанак! аха ха! још, још, још!“ и извуче га.

„Ух!“ сад бар да потирашим!“

Извади ропчић. Али прије, него ће насути, оба-зре се око себе добро, да види, да нема кога. Као да нема! али ево, чини му се, да један наљ етење и надимље се, указују се усни, бући црвене, краве очи, поздрве се наухале, нос се намршти, баш као

да се спрема, да кихне. „Вала баш нећу ни потира-шити!“ помисли Ђед, сакривши ропчић: „онет ће ми пољувати сотопа очи!“ Ухвати брже бољо ко-тао, па потећ“ колико ивад брже може; само чује“ као да га нешто озад једнако дрље, као неко пр-уђе, по ногама. „Ој! ој! ој! повикиао је само ђедо, војурши даље као муља, и кад је дотрчао до по-нона врта, ту је тек мало предахнуо.

„Куд се ово дво ђед?“ помншлани смо ми очекујући га већ три сахата. Већ је одвио из за-сеока дошла мати и допијела допац врућијех халу-пшак. Нема га, па нема! те тако ми сами и вечера-смо омет.

Послије вечере опере мати допац и тражаше и очима разгледане, ће би просула помије, јер су снућ наоколо биле лијехе; види, управ к њој на суерет иди бачветина. На небу је било тамно. По свој при-лици којгоћ од ђетиња шале ради сакрио се озад за бачветину, па је пред собом помиче. „Добро је дошла та бачветина, баш љу у њу изасути силачино!“ рече и изасу вреле помије.

„Ој!“ нешто повика крупнијим гласом. Ко је, шта је? — О чуда — Ђед! Е па ко је могао зна-ти?! Бога ми смо мислили, да бачва идо! Признајем, ако је оно мало и грехота, а управ врло је смијо-шно било, кад се указа снједна глава ђедона, која бјеше сваколика обливена помијама, и по којој се ви-ђаху многе корине од дивја и лубеница.

„Видин ти ђаволо бабе!“ рече Ђед, бришући главу скутом: „како ме опарила! као свињу пред Вожб!“ Е, ђевице, биће и за вас сад колачиња! ићи ћете, наеји синови, одсад у златијем доламама! По-гледајте, дед, погледајте овамо, шта сам ја допно!“ рече Ђед и отвори очи.

„А шта би ви помислили, да је тамо било? до-бро се промислите, понајмање: а? Злато? мислите . . . То и јест ђаво, што није злато: сметље, глнб . . . ерамота је казати, шта је. Пљуну Ђед, баки котлину и посиједи опра руке.

Отада је Ђед заклео и нас, да један нам вјеру-јемо ђавољу. „И не помислите!“ Чешће би нам гово-рило: „ана све, што-год каже враг Гонода Христа, све ће слагати, пасји син! у њега правде и истине ни за једну пару нема!“ И бивало је, да тек што чује старац, да на неком мјесту није све најмирније ни најчистије: „сла, ђецо, дајте да се кретимо!“ по-викао би нам: „тако га, тако га! добро га!“ и почмо ти тек спитати на се крстовете, а оно ерокетато, неин-сто мјесто, ђено није могао играти, заградио је пл-тером, и паредно је, да се тамо бапа све, што-год има непотребног, сав коров и сметље, штоно је из-бацавао из бостана.

Видите ли, како vara нечистији човјека! Знаи ја добро ову земљу: послете тога држали су је су-сједни Козаци. Збора нема, земља је добра, а роди, да се човјек мора дивити; али, на омађијаном мје-сту никад ништа није могло бити добро. Посиу љу-ди, ко што треба, а нише тако нешто, да је тешко разабрати: лубеница није лубеница, тивка — није тивка, краставац — није краставац. . . Ваво би га његов знао, шта је!

Превод с руског.

Ј. Љ.

КЊИЖЕВНОСТ.

Босански осветник. Пјесма Јов. Поповића-Липовца, посвећена Његау Папљеднику Данилу. Цетиње; држ. штамп. 1883. Цијела 20 нов. Чист приход у корист Цетинско Читавине.

Наш пјесник Ј. Поповић-Липовац издао је о траву годину дана под овим насловом помет који је и унутарњом садржином и вањским обликом ушито особити утисак на пријатеље дјелне књижевности.

Начин којим је пјесма изведена; богатство и мужевност чистог пригорског-хрпеговачког наријечја; вјерно сликање; поетична дикција; психолошки ни моменти; а све за све њена племенита основна мисао: — дају овоме дјелу особиту драж и препорукују Липовца на књижевне пољу као врно даровитог поету.

Пјесник „Босанског Осветника“ и ипаче је познат међу нама као ваљани као сретни дубинац виле. Разне пјесме не нашим Књижевним Ликовима представиле су нам га као Богом надареног ерског савуја. Ко је читао његов „Повратак у Огдибину,“ није могао да се не диви оној струји домородних осјећаја, оној једрили здравијех мисли, оној чистој ерској свјестии.

Успомине на дању ерску величину зачпњене узвишеном жељом за слободом, јединством и независношћу ерскога народа, таквом силом дјелују на дуну пјесника Липовца да се то готово у свакојему стиху онажа. Народна пошвианост дјељење једнородне браће на вјере на она великозна гучевитост и фанатизам који највише приједо најбој срећа и напретку; побудили су осјећљиво срце Липовца да највише јавораве гусле своме народу, — да јива ерству и јунаштву:

И он јсва:

Сто јунака сто Бошњака,
Сто хајдука сто јупака,
Мишце јаке срца јака
Једра плаћа у јупака,
А о бедри сабља јака —
Посјећаће Туре свака . . .

Па онда:

Служит вјерно ерском роду
И борит се за слободу.

У јуначкој нашој Црној Гори има врло доронитих и ипошеских момака за пожељим. Неирекице борбе за оно што је Србију својо; свакидање на до у промјени и ерстину будућност; живљење међу најчистијим ерским обичајима; одгајање у најживљем и у најачем нашем народном духу; етворили су готово од свакојера Црногорца по једнога пјесника. У томо се баш и огледа благородност и племенитост пригорске душе; јер само онај који поштено мисли и осјећа може пјесвати.

Него наш брат Поповић-Липовац као да је одвојно од својих прилика. Онај који природни дар, којим су многи Црногорци као што рекосмо накинени, Липовац је такођер и пјесничком изобразителношћу усавршио. И најобичнијим мислима и осјећајима, он зна дати такву форму, тако их вјештачки и живо преставаити да нам изгледају као етворени оригинал.

„Босански Осветник“ до душе није никакво чудо романтичне заштености али баш таче

што није вноси на ерједу Липовчеву енособност и вјештину. У духу нашега народа пома збирке и заводица; Србији је мање вишо озбиљна а озбиљност тражи простету и једноставност. „Босански Осветник“ неиричан је онако како га може и прости народ разумјети и учесни му се свијет дивити. То је она класична објективнога, која је на свакоме мјесту добро дошла, а особито у производима ове ерети.

Цијела основа поменуто ејесмо даде се у неколико ријечи казаати.

Ноки старак је имао два сина, Станка и Мила. Станко се потурчио и обемачио Мару Милову вјереницу. Мило је усламтио осветом на турчина брата Усеина и претнуо да га убије. Кад је у то име замолио старога свога оца пустињака да га благослови, овај га је проклео ако се освети. Сједњена ерсека част у Мила није могла подсушати родитеља. У једном кривомо бију ране се обавла брата ермтно. Муке и одољеле ране шљубе браћу на разбоју; они се онет заволе. Иза кратког разговора Усеин се покаје шта је урадио а Мило му опрости. Сједњена и здружена браћа у миру на мејдану као људи, као Срби и потоњи њихов удах бијаше: „С Богом Српство!“

Као што се из ове основе види главна је мисао у „Босанском Осветнику“ сједњење е потурчењака са својом старом браћом Србима.

Ова мисао до душе није Липовчев оригинал; она се еромиче као свилени конач и кроз много наше народне ејесме особито из оних крајева, же је то сједњење као услов бољему напретку, од пријекте потребе.

„Но гледа се ко се како крети
„Но чијега одојнице прети.“

Брат је мило које вјере био
Када браћаниши и поетина?

(Оглед а ја о).

И из духа Горскога Вијећа провијава ова мисао о сједњењу, али у оно гвездено доба, у коме се је свијест народности још за дверима волитије еакривала, није је било могуће у живот увести. Ферат Забир Каваз-бана укује Црногорце:

И ако је земља поузана,
Двије вјере могу се сложити,
Ка' у сахан што се чорбе сажу.
Ми живимо као досад браќи,
На љубави више не требује.“ —

А кнез Јанко одговара:

„Би смо турци али се не може;
Свијешна је ова наша љубав:
Грдно нам се очи суеретају,
Не могу се браќи погледати,
Но крвнички и некако дивља;
Они зборе што им вели срце.“

Дакле да је могуће, свијесни Црногорац као што је био кнез Јанко, не би марио да су и двије вјере у држави, али само да су обје подишени главни Црне Горе. Нега турци у оно вријеме нијесу шћели само слободу ејеронпошести; они су уз своју вјеру јамчили и за властину за еностомом нам овом ејенком ерствета сто пута криво окупином,

„Какве су ти оне поглавице
Називају се царски синови!“

Тако је било у седамнаестом вијеку; данас на измаку деветнаестог ствар је са свјем другачија. Данас је слободно вјеровати како ко хоће само нека се покорава и слуша онога, који је заложно себе да осигура опстанак другејех.

Нам Линовац у своме „Босанском Осветнику“ догађа је прави пут, ударио оијем правцем, кога су се држали кога се држе и кога ће се држати у вијек прави песници, ако им је стало до тога да их људи назову носиоцима народне мисли. Јер зајета ништа није племенитије на свијету него проникнути у духу свога народа, упознати се његовим мислима, жељама и осјећајима на онда тријебеси с једне стране сво оно што је ниско и неваљало, потицати га с друге стране на све оно што је добро лијено и коришено.

То је био задатак „Босанском Осветнику“ и тај је задатак како треба и развијен и изведе. Нешто мало недостатака, које ћемо на своје мјесту по своје убојењу напоменути, губе се у осталој љепоти и допљодности као прамачни извијања облака на ведрој небу.

(Свршиће се).

Биљешке.

(Секуларне варијације народа *) Национална једнородност узамична је очигледно операцијом двају различних елемената: први је: постепено али неизбежно разблаживање крви; други је: тежња за армонијом са спољашњим стањем природним. Оба се уједињују у ефектима својим. Зато не смијемо више сматрати народе као чврсту перманентну слику. Човјечанске послове ваља гледати тако као да су у непрекидном кретању. Не да чујемо тамо и амо како им је кад по људи, него савршено дефинитивним путем. Ма какво било данашње стање, оно је са свјим прелазно. С тога све системс трајанског живота морају бити ефемерни. Врлиме донос нове спољашње услове; начин се мишљења мијења; с мишљањем п акција. По томе све установе морају или с овом пролазном природом, и, ма да се могу развити у политичку моћ и црпети отуд средства за насилје опет ни је трајању врло мало поможено; јер раније или доцније популација којој су наместиле, сједујући спољашњим варијацијама, обориле и сама од себе у њихова погубија ако и може бити одржена опет је јамачна. Да би така једна система била перманентна, осецијално је нужно да јој је у организацију уткан закон мијењања и не само престо мијењања него мијењања у правом правцу — правцу којим је друштво вајарије или. Зато и пропадају толике многе установе што немају овог сасецијалног услова. Сви сувише много вјерујемо да људски пословима управља спонтановна акција или слободна воља; а тиме отлекујемо на страну онај свеселни утицај који доиста влада њима. А у такој оно истој области и о индивидуалном животу јер живимо у вјери да све што радимо бива по нашој вољи или по вољи они што су око нас; и тек на измаку дана својим видимо како је то била грдна илузија, и како смо пљивали веселећи се и борећи се, ријекови поја нас је у паточ свему нашем слободном кретању тихо и неодољиво носила к области која нам је унапријед одређена.

*) Дрениер. Ист. умн. разв. Еар.

Р а з н о.

(Љубишина вечер). Одбор за пренос Љубишинијех кости приредно је 26. т. м. у Котору свечану вечер у интересу преноса. По ономе, како смо извјешћени, свечаност је врло лијено са руком испала, а и пожртвовања од стране бококорторских родољуба нијесу за ту цијељ иза ње остала. Велики српски приповједач заиста је и заслужио да му се кости оперу вином и пренесу у своје родно мјесто, које је свјим жаром српског родољуба обожавао — и ми се надамо, ако Бог да, да ће то племенито подухеће чим прије у живот ступити.

(Споменик Андрији Качићу Миошићу.) На приморју у Макаревој конституисао се одбор за скупљање добровољних прилога да се подигне достојан споменик „Старцу Мизовану“ овјечаном цијесаику Качићу за кога вели Прерадовић:

„Разговором“ твојим угодиле.

Угодно роду си сасвиме.

Прилози паду се одбору за Качићев споменик, у Градњу, Горњу Приморје, Далмација. Ми се од срца радујемо овомо подухећу и најтоплије га с наше стране препоручујемо.

Нове књиге и листови.

Ђуро Харамбаша или конашки устанак. Приповјетка Вида Вулећића Вукаосића. Наклада Д. Претера у Дубровнику 1884, 189 стр. Цијена 80 нов.

И чела илустровани орган за српске пчеларе, Год. III. Уредник Драгутин Понаковић. Издази два пут мјесечно. Цијена 3. фор.

Стрљаживо лист за науку и забаву. Уредник Јован Грчић у Новоме Саду. Издази савке пођеље. Цијена 5. фор.

Драшков рабон, познати наш озбиљни шалвичина у Свџету, почети ће, ако смо добро извјешћени, овога другог мјерца Ђирићаном издазати. Сретно му било да Бог да!

КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Л. М. Дајичићу, пароху у Луштици. Пронле године није више ни изашла бројева „Кроторке“, него што сте их Ви прихили. По Вашој жељи отпразлаћемо Вам је редовно и оне године. Што смо прве бројеве зауставили, томе је узрок, што смо вољни административне послове у потпуноме реду држати. Били нам адрло!

Читаоцима, Подгорица. Г. др. Ш. Миланић, вадржани право је ваше чланство, предлазато је наш лист за вас на цело године